

AUJESZKYHO CHOROBA PRO MYSLIVCE V OTÁZKÁCH A ODPOVĚDÍCH

1. O jakou nákazu se jedná

Aujeszkyho choroba (ACH) nebo také pseudovzteklina (průběh nemoci u psů je podobný vzteklině) je nebezpečná nákaza savců (nejčastěji šelem). Přírodním hostitelem viru a jediným savcím druhem savců, který přežívá infekci je prase. Divoké prase je hlavním přenašečem nemoci. Virus napadá hlavně nervovou tkáň a dýchací cesty.

2. Kde se nakazí divoké prase

I tady platí obecné pravidlo, že čím více prasat tím více vzájemných kontaktů a tím rychlejší šíření nákazy. S nárůstem a omlazováním populace divokých prasat narůstá i počet kontaktů a virus ACH se tak mezi prasaty snadněji přenesou. K přenosu dochází přímým kontaktem nemocného kusu se zdravým a také pohlavním stykem při chrutí. U bachyň, které se nakazí v průběhu březosti, se virus přenáší i na plody v děloze a mohou se narodit i nakažená selata. Nepřímo se virus přenesou při pobytu zdravých prasat v místech, kdy se pohybovala nakažená prasata a virus tam přežívá v prostředí (např. zálehy, krmiště, kaliště). Infekce na hromadách krmiva v chladném a vlhkém počasí vydrží několik týdnů. Nelze vyloučit ani přenos infekce na divoká prasata při požívání v honitbě ponechaných vývrhů nebo nezabezpečených kadáverů (kanibalismus).

3. Jak divoká prasata nákazu šíří

V akutní fázi onemocnění začínají nemocná prasata vylučovat virus za 2-3 dny po nakažení a období kdy jsou největším nebezpečím pro psy, kteří se s nimi dostanou do kontaktu, trvá 1-2 týdny. Zdravě vypadající divoké prase může být nositelem i vylučovatelem viru do okolí nosním sekretem, slinami a výměty (moč, trus). Při akutní infekci je hodně viru zvláště i v barvě. Toto období prodělá každé nakažené prase jen jedenkrát za život, když už si vytvoří protilátky tak je proti další infekci chráněné.

U dospělých prasat je nemoc často nenápadná a klinicky špatně viditelná, během několika dní se dospělé nemocné kusy zotaví. U některých z nich pak přichází fáze latence, tj. stav kdy je virus i za přítomnosti protilátek v organismu stále přítomný (hlavně v orgánech jako mozek, mandle, průdušnice a plíce, slezina) a je při stresových situacích znovu vylučován. V barvě je v tomto stavu latence viru podstatně méně než při akutní infekci a hlavní nebezpečí pro psy představují nosní sekret a sliny. Nebezpečný je zvláště přímý kontakt psa a divokého prasete na vzdálenost několika metrů, ale i pohyb na místech, která jsou slinami a sekrety silně kontaminovaná jako např. krmiště nebo lokality po čerstvém buchtování.

4. Jak probíhá nákaza u psa a jiných psovitých šelem

Rostoucí populace divokých prasat zvyšuje i riziko nákazy pro lovecké psy. Zdrojem vztekliny je pro psy hlavně nemocná liška, u AH pak divoké prase. Klinický průběh spojený se změnou chování a obranami je pro obě nákazy společný a obě jsou pro smrtelné. Rozdíl je i v šíření nákazy. U vztekliny nemocný pes anebo liška nákazu dále přenáší na jiné šelmy, u ACH se to ale neděje. V lovecké smečce může např. po naháňce onemocnět jen jeden pes který uhynie, ale ostatní psy ve smečce, kteří s ním byli v kontaktu nenakazí (pes je tzv. "slepý hostitel").

Infekční dávka, která je potřeba k nakažení psa je dost vysoká, což v praxi znamená, že pouze malé procento psů (cca 5 %), kteří se dostanou do kontaktu s živým nebo uloveným prasetem fakticky onemocní. Vždy záleží na tom, jaké množství viru prase zrovna vylučuje a jaké množství viru je v tkáních, které pes zkonzumuje. Když už se pes nebo liška nakazí tak nákaza probíhá velmi rychle (4–6 dnů) a i přes poskytnutou veterinární pomoc končí uhynutím. U lišek je průběh zpravidla ještě rychlejší než u psů (někdy i během 24 hodin po nakažení). Z hlediska přenosu nákazy není ani nemocná liška pro psa nebezpečná.

5. Kde a jak se pes může nakazit při lovu a po ulovení prasete

Virus do organismu psa pronikne nejčastěji oronasální cestou, tedy přes dýchací nebo trávicí ústrojí. K vdechnutí vzduchu s virem (aerosolu) dojde při práci v leči nebo při stavění kusu při dosledu poraněného kusu, zvláště při blízkém kontaktu psa s hlavou divočáka (hlavně ryjem). K nakažení dojde i pozřením infikované potravy (např. čerstvého syrového vývrhu) a tady je potřeba zvažovat i znečištění srsti psa barvou nebo sekrety, které si pes olíže a infekci si na sliznici mordy sám přenese.

Méně se hovoří o možnosti nakažení při poranění psa (intramuskulární přenos infekce), který je sice méně častý ale závažný kvůli vysokému množství viru, které se do organismu dostane. Když divočák ve fázi virémie, kdy masivně vylučuje virus, psa při lov poraní tak se mu do rány dostanou prasečí sliny nebo barva. Toto riziko nakažení psa je pak přibližně stokrát vyšší, než když pes barvu jen olíže. Všechna poranění kůže a sliznic je potřeba co nejdříve řádně vyčistit (nejlépe tekoucí vodou) a dezinfikovat.

Pes se většinou nakazí už v honitbě, ale infekci si lze i přinést/přivést z lesa domů, např. převozem úlovku nebo na kontaminovaných předmětech. Nejčastěji se to děje na znečištěném oděvu, loveckých potřebách nebo dopravními prostředky se kterým se vracíme z honitby. Není vhodné psa vozit psa na korbě nebo v kufru auta kde jsou stále ještě prasata nebo tam před chvílí byla. K nakažení psa může případně dojít např. i olizováním barvy a slin z kontaminovaných rukou nebo pracovních rukavic použitých při vyvrhování a opracování uloveného divokého prasete.

Dalšími cestou přenosu je konzumace syrových tkání z divokých prasat, které jsou psovi předloženy jako tepelně neošetřené krmivo. Nepřijatelné riziko je při ACH krmit psa syrovým masem, a zvláště orgány z divočka, a to včetně různých pamlsků, sušených mas nebo tzv. BARFF krmiva. Když je psovi podáváno tepelně neošetřené maso tak přednostně zvolit hovězí a drůbeží. Úplnou bezpečnost pro psa zajistí pouze dostatečné tepelné opracování. Nejvíce viru je v těch tkáních, kde je hodně nervových zakončení, tj. hlava/krk, mandle, hrtan, průdušnice, plíce a slezina.

Velké riziko hrozí i při volném pohybu psa v honitbě bez kontroly jeho vůdce. Nebezpečné jsou kadávery divokých prasat ponechané v honitbě nebo nekontrolovaný pohyb psa v místech, kde se divočáci často vyskytují (např. zálehy, krmišť nebo kaliště). Rizikovější období pro nakažení je zejména v chladném a vlhkém počasí, kdy virus v prostředí i kadáverech déle přežívá.

6. Jak hygienicky zacházet s vývrhem

Po ulovení lze vyvržení kusu provést přímo v honitbě, při naháňce nejlépe na jednom místě vyhrazeném pro tento účel nebo až po návratu z honitby (provádět co nejdříve, max. doba od ulovení do vyvržení by neměla při zohlednění teploty prostředí překročit 2 hod.). Vývrhy je nejvhodnější shromáždit uložit uzavíratelného pevného pytle/nádoby a zlikvidovat způsobem, který vylučuje přístup psů a dalších šelem (kafilérie, sběrný systém, řízené odstranění podle místních pravidel). Vývrhy z divokých prasat není vhodné dávat na vnadiště a je potřeba je asanovat a zahrabat tak aby se k němu psi nedostali. Místo je vhodné dezinfikovat.

I při vyvrhování mimo honitbu je potřeba vývrh uložit do nepropustných nádob a zlikvidovat např. spálením nebo kompostováním. V domácnosti není bezpečné ho vyhodit na hnojiště v místech, kam mají přístup psi nebo hlodavci, kteří mohou ACH také přenášet.

Při vyvrhování a manipulaci s divokým prasetem je potřeba vždy používat jednorázové gumové rukavice, dbát na hygienu celého procesu (čistá voda, nejlépe tekoucí, čisté oblečení) a případná poranění si hned ošetřit.

7. Jak dlouho přežívá virus v různém prostředí

Základní obecné pravidlo pro myslivce, se kterým je dobré pracovat je, že v zimě zůstává barva uloveného prasete pro psa infekční minimálně 3-4 dny (na oděvu, vybavení, kusu v chladírně). Nejrizikovější materiál pro psy je čerstvá vlhká barva ve stínu.

Teplota prostředí má zásadní vliv na přežívání a infekčnost viru. Virus ACH vydrží v přírodním prostředí mimo tělo divokého prasete infekční dost dlouhou dobu, studie udávají i 2,5 – 3 měsíce. Pokud se jedná o místo, které není vystaveno přímému slunečnímu záření nebo vysokým teplotám. Na vlhkých místech typu kaluží a kališť je možné přežití až několik měsíců.

Rychlost inaktivace viru se v prostředí začíná významněji zvyšovat už od 15 °C, sluneční UV záření, vysoké letní teploty a vyschnutí ničí virus během několika hodin. Například v půdě a na vegetaci virus přežívá v letních měsících 2-3 týdny, ale přibližně dvojnásobnou dobu v zimě.

8. Jak dlouho virus ACH přežívá v kadáveru divokého prasete

Přežitelnost viru v kadáverech je závislá na rychlosti rozkladu měkkých tkání. V zimním mrazivém období, kdy je rozklad tkání výrazně zpomalený, může virus ACH v kadáveru přežít po

dobu až 5-7 měsíců, v létě dochází k destrukci zpravidla už během 1 týdne. Nalezené kadávery je potřeba asanovat a zahrabat tak aby se k nim nedostali psi. Místo nálezu je vhodné dezinfikovat. Z pohledu prevence šíření ACH je velmi špatnou mysliveckou praxí umísťovat kadávery divokých prasat na újediště nebo vnadiště.

Odstraňování kadáverů divokých prasat je i součástí prevence rozšíření afrického moru prasat. Při nálezu kadáveru divokého prasete je potřeba kontaktovat KVS a odevzdat vzorek na laboratorní vyšetření na africký mor (vyšetření platí stát a vyplácí se nálezně 2000 Kč). V případě zájmu si lze požádat i o provedení virologického vyšetření na ACH (vyšetření si platí uživatel honitby).

9. Jak správně provádět čištění a dezinfekci

Virus ACH patří mezi původce, kteří jsou průměrně citliví na běžné dezinfekční prostředky, ovšem v organickém materiálu typu barvy, trusu nebo hlíny se odolnost viru zvyšuje. Co přišlo do kontaktu s biologickým materiálem z divokých prasat má být po lovu neprodleně vyčištěno a vydezinfikováno (zbraň, nůž, přepravné boxy, podložky v autě) nebo bezpečně odstraněno (např. jednorázové rukavice).

Správný postup, jak se viru nejlépe zbavit dezinfekcí, je nejprve odstranit organické nečistoty a teprve pak vše postříkat dezinfekcí. Jako nejvhodnější prostředky pro dezinfekci jsou např. chlornany, jodové preparáty, KAS, fenoly, aldehydy, z běžně dostupných preparáty SAVO, Jodisol, Virkon, 2% chloramin nebo nehašené vápno. Vysoký efekt na hladké a čisté povrchy nožů má použití UV záření. Virus je stabilní v širokém rozmezí pH 5-9, takže použití kyselin nebo louhů nepřináší nejlepší efekt. Horká voda a vysušení na slunci účinek dezinfekce zvyšuje.

10. Jak se nákaza u prasat a psů laboratorně diagnostikuje

Při diagnostice nákazy máme dvě možnosti. Jejich použití se liší podle toho, zda se jedná o nákazu v chovu domácích prasat nebo u divokého prasete. V chovech domácích prasat, kde se v ČR virus nevyskytuje a je proti ACH zakázáno prasata vakcinovat je pro potvrzení nákazy v chovu nařízeno provádět vyšetření k průkazu viru. V případě pozitivního nálezu se následně pro postižený chov vyhláší veterinární opatření. Také u divočáků je vyšetření na virus možné, ale protože virus v jejich populaci dlouhodobě koluje a nákaza ve volnosti se nijak nepotvrzuje není indikované ho běžně provádět. Pro průkaz viru je nejvhodnější dodat celý co nejčerstvější kadáver. Doba od doručení vzorku po oznámení výsledku vyšetření na ACH trvá cca 4 dny.

U divokých prasat se preferuje vyšetření na průkaz protilátek. K vyšetření se dodává barva z ulovených prasat (podle MKZ se v roce 2026 odevzdává na laboratorní vyšetření barva z každého 20. uloveného prasete) a výsledky pak složí ke zmapování situace v populaci. Při pozitivním výsledku se v ČR žádná veterinární opatření pro uživatele honiteb v souvislosti s ACH nevyhláší a nakládání se zvěřinou není omezeno, což platí i pro kusy sérologicky pozitivní.

U psů lze nákazu s vysokou pravděpodobností předpokládat podle anamnézy a rychlého klinického průběhu. Kdo chce mít jistotu potřebuje pro potvrzení přítomnosti viru v organismu psa laboratorní vyšetření. Po objevení se klinických příznaků u psa, který byl v kontaktu s divokým prasetem nebo jeho syrovými produkty je sice virologické vyšetření na ACH možné současně se zahájením léčby provést, ale výsledek efektivitu léčbu nezvýší a a pes stejně uhynie. Také není vyloučeno, že k úhynu psa dojde dokonce dříve, než bude výsledek vyšetření znám. Potvrzení diagnózy ACH jako příčiny úhynu lze provádět z jeho kadáveru průkazem virové DNA metodou PCR z mozkové tkáně, vhodné je současně vyloučit i onemocnění vzteklinou.

11. Co znamená pozitivní nález u vzorku odebraného v rámci monitoringu

Hlavní přínos sérologického monitoringu je získat aktuální informaci o promořenosti populace divokých prasat na území ČR. Na podkladě předešlých dvou vyšetřovacích kampaní v letech 2011 a 2017 můžeme zobecnit, že se ACH v populaci divokých prasat vyskytuje plošně na celém území ČR, ale je velmi obtížné definovat množství a pohyb vylučovatelů viru. Podle výsledků lze také aktualizovat informace o nemoci a podpořit preventivní opatření k zamezení šíření z nejvíce postižených lokalit.

Protilátky nakažených u prasat v barvě jsou obvykle detekovatelné zpravidla od 7.–10. dne po infekci a po prodělané infekci chrání prase před novou infekcí a lze je citlivými laboratorními metodami detekovat po velmi dlouhou dobu, možná i celoživotně. U selat mohou být zjišťovány mateřské protilátky, které po cca 3 měsících z krve vymizí a selata se pak mohou virem nakazit. V případě pozitivního výsledku sérologického vyšetření (detekce protilátek) u divokého prasete, kdy jsou prasata klinicky bez příznaků nejde o klinickou nákazu. Laboratoř zašle uživateli honitby a SVS protokol s výsledkem vyšetření. SVS nález zaeviduje ve své databázi a je zpracován formou mapového a tabulkového výstupu, který je veřejnosti přístupný na stránkách SVS [Aujeszkyho choroba prasat – Státní veterinární správa](#)

Prase po ulovení je potřeba posuzovat jako potenciálně infekční a nic na tom nezmění výsledek laboratorního vyšetření na protilátky. Ten lze interpretovat pouze tak, že prase se v průběhu jeho života s virem potkalo a vytvořilo si proti němu obranné protilátky. Máme jistotu, že divoké prase už není v akutní fázi onemocnění, kdy je virus masivně vylučován, ale na otázku, zda je nebezpečné jako vironosič v latenci odpověď neznáme. Při negativním výsledku na protilátky se divoké prase s infekcí dosud nepotkalo nebo je naopak pro psy velmi rizikové, protože se zrovna nachází v akutní fázi infekce, a ještě si nestačilo detekovatelné protilátky vytvořit.

12. Jak zacházet se zvěřinou

ACH není přenosné na člověka, a tudíž zvěřina z uloveného prasete je normálně konzumovatelná s výjimkou akutního horečnatého onemocnění, které může být spojeno se smyslovými změnami masa a orgánů (např. vodnatelnost, výrazné překrvení orgánů a svaloviny, krváceniny apod.) Hlavně při vyvrhování kusu je potřeba dbát na bezpečnost psa, který by se v těchto místech neměl vůbec pohybovat (zavřít ho do kotce, přivázat) až do doby, než bude vše ukončeno, místo umyto a vydezinfikováno. Při vyvrhování používat jednorázové gumové rukavice, které pak zlikvidujeme např. spálením nebo umístěním do odpadu, oblečení a boty použité při vyvrhování a znečištěné zbytky barvy a sekretů dáme vyprat.

Při zrání zvěřiny v chladu nelze s bezpečnou inaktivací viru vůbec počítat. Virus je odolný v chlazené i mražené zvěřině. Při zrání zvěřiny po umístění do chladu se virus během běžně používané doby na odvěšení kusu (3-7 dnů) nezničí. Ten vydrží aktivní i v mraženém masu po dobu více několika měsíců (zpravidla 1-3 měsíce). K inaktivaci v mraženém masu a orgánech při skladování v teplotě -18 °C nedochází dříve než po 5 týdnech a virus si udržuje infekčnost i po rozmrazení.

Na rozdíl od nízkých teplot, které virus spíše konzervují je použití vysokých teplot j jeho likvidaci velmi efektivní. V uzeném a sušeném masu přežívá virus stále poměrně dlouhou dobu (cca 3 týdny), ale jeho bezpečné likvidace je dosaženo tepelným opracováním. Tepelné opracování je spolehlivé: 56 °C/30 min virus inaktivuje; běžné vaření/pečení je bezpečné. Těchto teplot musí být dosažení v jádře svaloviny (tzv. řádné provaření) a nikoliv pouze na povrchu, což může být problematické dosahovat např. při mikrovlnném ohřevu.

13. Je možné nákazu u psa léčit nebo proti ní očkovat.

Psa je možné léčit pouze podpůrnou léčbou ke zmírnění klinických příznaků (např. křečí, svědivosti). Léčba ale nevede k vyléčení psa a ten uhyne. Psy nelze proti ACH zatím ani preventivně očkovat, protože na trhu není žádná registrovaná vakcína pro psy s prokázanou dostatečnou účinností a bezpečností. Vakcíny pro prasata existují, ovšem jejich použití u psů je spojeno se závažnými zdravotními riziky propuknutí nákazy. Nadějí se jeví klinické pokusy provádění českou společností Dyntec s vakcínou CANVAC A, která se klinicky testuje a mohla by být na trhu v horizontu 2 let.

Informovanost není strašení, ale je třeba si uvědomit že ochrana pasa před nákazou je v rukou informovaného a zodpovědného majitele psa. Prevence u psů stojí zatím výhradně na zamezení nebo alespoň omezení expozice nakaženému divočákovi (živému i mrtvému) nebo jeho syrovým produktům.

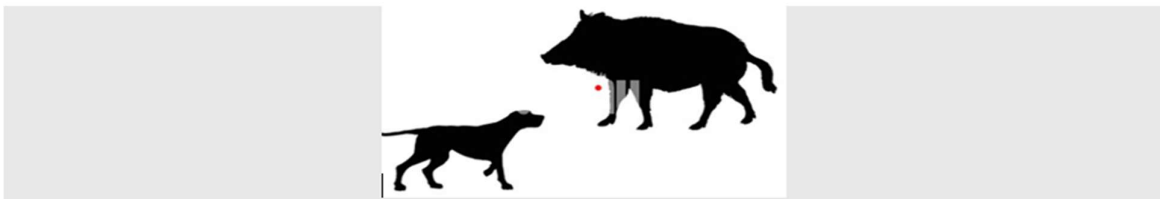
Příloha: Shrnutí do myslivecké praxe: Desatero pro lovecké kynology

Zpracoval:

MVDr. Pavel Brávek

Člen ČMMJ – Specialista na nemoci lovné zvěře

®
Duben 2026

Jak bezpečně postupovat při lovu divokých prasat a zpravování jejich produktů

Desatero prevence ACH pro myslivecké kynology

1. Pamatovat na to, že každé divoké prase je potenciálním nebezpečím, ale ACH není důvodem k omezování lovu ani k odmítání zvěřiny. Prasata virus v průběhu jejich života vylučují intenzivně pouze velmi krátkou dobu a při dodržování hlavních zásad prevence dojde k nakažení psů při lovu velmi zřídka a člověk se konzumací zvěřiny nenakazí.
2. Nenechávat psa volně pobíhat v lokalitách s možným výskytem divokých prasat, zvláště tam kde se koncentrují ve vyšších počtech a z různých lokalit, jako jsou např. jsou např. zálehy, krmiště, a kaliště divokých prasat.
3. Zajistit odstranění uhynulých divokých prasat a vývrhů tak aby se k nim nedostaly ostatní divoká prasata a zvláště psi. Ten, kdo správně odstraňuje vývrhy v honitbě zpomaluje šíření nákazy mezi divokými prasaty a chrání před nákazou nejen svého psa, ale i psy ostatních kynologů.
4. Při dosledu postřeleného divokého prasete nepouštět psa k čerstvě ulovené zvěři a držet ho mimo přímý kontakt s poraněným kusem (zvláště mimo dosah hlavy) až do bezpečného zajištění; zvláště zabránit psovi olizovat ryje divokých prasat např. na výloži.
5. Při dosledu mít psa raději jako vodiče, zamezit olizování čerstvé barvy na stopě i u dostřeleného kusu – psa odložit, uvázat/odvést; u smeček nastavit jasný režim; případně provádět dosled raději s náhubkem. Poranění psa v honitbě neprodleně ošetřit.
6. Pokud si pes srst znečistil barvou nebo v ní šlapal okamžitě zamezit olizování (náhubek), doma omýt mordu/tlapky vodou se šamponem/detergentem. To samé platí i pro případ, kdy se pes vyválel v kadáveru divočáka.
7. Po lovu; případně dosledu vše co bylo použito a znečištěno barvou do vyčištění a dezinfekce skladovat mimo dosah psa: zbraň, nůž, dopravní prostředek, výbavu pro psa (ochrannou vestu, obojek, barvířský řemen/postroj) a oblečení/obuv. Po manipulaci s kusem při vyvrhování a opracování vyměnit/odložit rukavice a umýt si ruce. Oblečení řádně vyprat.
8. Nepouštět psa k místům, kde se skladuje a zpracovává zvěřina z divokých prasat bez přímé kontroly psa, zabránit kontaktu hlavně s čerstvým vývrhem, a hlavně nikdy nekrmit psy syrovou zvěřinou a orgány kde jsou nahloucheny mizní uzliny jako místa přežívání viru v těle Spolehlivou ochranou je pouze důkladná tepelná úprava.
9. Vývrhy a rizikové odpady vzniklé při opracování kusu (odřezky, zbytky bourání, zbytky na dvoře, v odpadovém kontejnerech apod.) zabezpečit umístěním do uzavřených nádob proti vniknutí psa a hlodavců; tyto nádoby po vyprázdnění umýt s dezinfikovat.
10. Sérologická pozitivita divočáka znamená prodělanou infekce v minulosti; neříká, že kus právě vylučuje virus. Většina divokých prasat s protilátkami není pro psa infekční. Riziko nákazy psa sice není vysoké, ale zvýšená opatrnost je tady rozhodně na místě.